

«Не все наиболее употребительные формы предложения имеют двусоставную структуру. Так, повеление в английском языке состоит просто из инфинитивной формы (come – придти; be good – будь хорошим) и лишь изредка включает действующее лицо (you be good – ты будь хорошим)» [6, с. 182].

Необходимо подчеркнуть, что в сопоставляемых языках основные категории предложения включают предикативность, модальность и отрицание. Как пишет Блох И.И. в своей книге, предикативность выражает отношение номинативного содержания предложения к действительности, устанавливаемое говорящим, и представляет собой ту основу, на которой строится предложение [7, с. 100].

В.Г. Адмони, выделяя сущность предикативности и её важную роль в структуре предложения, писал: «Такое активное, динамическое утверждение, происходящее в момент построения предложения или его воспроизведения и являющееся обязательным условием всякого предложения, и есть содержание той важнейшей синтаксической категории, которая обычно носит наименование “предикативного отношения”, или просто “предикативности”» [8, с. 39].

Как мы замечаем, английские лингвисты выделяют среди односоставных предложений в основном императивные (повелительные) предложения без субъекта и номинативные предложения, так как в английском языке, в отличие от русского, реже употребляются односоставные предложения.

Список использованных источников

1. Robins, B. H. Syntactic Analysis / B. H. Robins. RiL, Vol. II. – Chicago, 1966. P. 389.
2. Rodney Huddleston and Geoffrey K. Pullum. The Cambridge Grammar of the English Language. Printed in the United Kingdom by Berforts Information Press Ltd. 8th printing 2015. p. 944.
3. Radford, A. English Syntax; An Introduction, Cambridge University Press, Cambridge, 2004. p. 47.
4. Zandvoort R. W. A Handbook of English Grammar. The English language book society and Longman Group LTD. Seventh Edition. – 1975. p. 195-197.
5. R. M. W. Dixon. A Semantic Approach to English Grammar. Second Edition. Oxford University Press Inc., New York. – 2005. p. 48.
6. Блумфилд, Л. Язык. Перевод с английского Е. С Кубряковой и В. П. Мурат / М. : Изд-во Прогресс, 1968. – 182 с.
7. Блох, М.Я. Теоретические основы грамматики : учебник для вузов / М.Я. Блох. – М. : Высшая школа, 2000. – 100 с.
8. Адмони, В.Г. Введение в синтаксис современного немецкого языка / В.Г. Адмони. – Москва : Изд-во лит-ры на иностр. языках, 1955. – 39 с.

СЛОВАТВОРЧАСЦЬ СВЯТЛАНЫ БАСУМАТРАВАЙ

Б.А. Крук

дацэнт кафедры спецыяльнай педагогікі і методык дашкольнай і пачатковай адукацыі
УА МДПУ імя І.П. Шамякіна, кандыдат філалагічных навук, дацэнт
(г. Мазыр, Рэспубліка Беларусь)

Мову твораў Святланы Басуматравай адрознівае ўжыванне яркіх наватвораў, якія напоўнены багатай вобразнай палітрай. Паэтэса імкнецца знайсці тыя моўна-выяўленчыя сродкі, якія перадалі б не толькі вобраз, але і падкрэслілі б стан душы яе

героя і запалі ў сэрца сучасніка. Таму творам С. Басуматравай уласціва багацце лексікі і яркасць вобразаў.

Моўна-выяўленчыя пошукі паэтэсы адбіліся на яе імкненні да стварэння новых лексічных адзінак. Яе наватворы арганічна дастасуюцца да рытміка-інтанацыйнага малюнка твора і семантычна ўзбагачаюць яго змест і вобразы.

Аналіз вылучанага шляхам суцэльнай выбаркі з мастацкіх твораў паэтычных зборнікаў “Далеч-далячынь” [1] і “Званы чалавечнасці” [2] слоўнага матэрыялу паказвае, што пры ўтварэнні індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў С. Басуматрава карыстаецца рознымі спосабамі іх утварэння. Выяўлены наступныя спосабы словаўтварэння.

Суфіксацыя – далучэнне суфікса да асновы ўтваральнага слова: *адпілоўка* ‘дзеянне паводле дзеяслова адпілаваць’: *Галоўны кіраўнік па адпілоўцы / Унізе – мама ў ботах і ватоўцы, / А я – на дрэве (за гаспадара)* [2, с. 37]; *дзёрзкасць* ‘уласцівасць дзёрзкага’: *У цыгарэтным дыме Стомленим здацца твар. – Запомнім сябе маладымі, Дзёрзкасць юнацкіх мар!* [2, с. 66]; *звонкасць* ‘уласцівасць звонкага’: *Адна [сасна] хацела стаць вяслом, / Каб хвалі рассякаць. / Другая – звонкасцю цымбалаў, / Трэцяя – паперай, / Каб праз вякі яе змаглі / Нашчадкі прачытаць* [2, с. 96]; *здранцвеласць* ‘уласцівасць здранцвелага’: *Душа атрасае / Здранцвеласць і стому* [2, с. 60]; *снежнасць* ‘уласцівасць снежнага’: *Спякота млосная і снежнасць, / Світанні і змярканні...* [2, с. 65]; *цыганісты* ‘падобны ў чым-небудзь на цыгана’: *Кіпела жыццё. / Бушавала, як лава, паэзія. / І мучыў гітару / Цыганісты Саша Пятроў* [1, с. 60]; *глыбець* ‘станавіцца больш глыбокімі’: *Гусцеюць травы, І глыбеюць рэчкі, І сэрцамі Валодае вясна* [2, с. 166]; *калярова* ‘розным колерам’: *Ад рэчкі вее / Ветрык колкі, / А бераг – / Нібы з палатна. / І калярова ззяюць / Ёлкі / Салютам / З кожнага акна* [2, с. 157]; *крылата* ‘маючы крылатыя думкі’: *Хай мара з рэальнасцю / Не спарышы, / Усё-ткі Жыву крылата* [2, с. 136]; *купна* ‘у капю’: *Кладуцца канюшына і асока, / Кладуцца купна, роўненька, як след* [2, с. 68].

Асновасловаскладанне – далучэнне асновы слова да цэлага слова. Аснова-складаннем паэтэса утварае пераважна ІАН-прыметнікі, якія, з’яўляючыся яркімі, сакавітымі эпітэтамі, выконваюць некалькі функцый: характарыстычную, эмацыянальную, экспрэсіўную і функцыю эканоміі моўных сродкаў: *жахліва-салодкі: Зрывае з плячэй маіх / Плашчык кароткі, / Няможна суняць / Трапятанне крыса. / Скачок у прадонне – Жажліва-салодкі* [2, с. 92]; *задумліва-самотны: А з вокладкі твае пра шкло паліцы моднай / На свой кіпучы век / Задумліва-самотным / Паглядам з-пад навек / Глядзіць тваё юнацтва...* [2, с. 164]; *злосна-іранічны: Ды выгукнуў тут хтосьці / Неспадзеўк / – Патрэбны тут паэты, / А не дзеўкі! – / На гэты вокліч, / Злосна-іранічны, / Як ранены, / Узвыў Політэхнічны* [1, с. 62]; *імгненна-маланкавы: ...У лівень-папон, / Хоць наладжвай каўчэг, / Той дождж ператворыцца / Ранкавы. / І мне пазнаваць / То раскацісты смех, / То позірк / Імгненна-маланкавы* [2, с. 120]; *незабыўна-малады: А прыйшоў у сны цудовыя незабыўна-малады. / А яе ссушылі ўдовыя, / Непрыкаянна-бядовыя / Ды няспраўджана-мядовыя / Палыновыя гады* [2, с. 29]; *незамутнёна-весні: Небасхіл / Незамутнёна-весні / Над галінкай / Бэзу і інжыру* [2, с. 49]; *непрыкаянна-бядовы: А прыйшоў у сны цудовыя незабыўна-малады. / А яе ссушылі ўдовыя, / Непрыкаянна-бядовыя / Ды няспраўджана-мядовыя / Палыновыя гады* [2, с. 29]; *няўспраўджана-мядовы: А прыйшоў у сны цудовыя незабыўна-малады. / А яе ссушылі ўдовыя, / Непрыкаянна-бядовыя / Ды няспраўджана-мядовыя / Палыновыя гады* [2, с. 29]; *сіняя-чорны: Шалёна лодкі носяцца / Маторныя, / Равуць і пакідаюць на вадзе / Мазуту пах / Ды плямы сіняя-чорныя* [2, с. 82]; *сцюдзёна-сіні: Прыкметна схуднеў каляндар. / Рабіны пад золкім інеем. / Да шыбы сцюдзёна-сіняе / Схіляю гарачы твар.* [2, с. 104]; *трывожна-пытальны: ...Засталіся сябры / На пероне світалым. / На пероне / З паглядам*

трывожна-пытальным / *Засталося* / *Юнацтва маё...* [1, с. 137]; *цікаўна-раўнадушыны*: *Паток машын. паток людзей*, / *Натоўп цікаўна-раўнадушыны* [2, с. 158]; *эlegantна-хамаваты*, *Перад начальствам розным* / *Не магу віляць хвастом.* / *Чынушаў elegantна-хамаватых* / *Не выношу...* [1, с. 5];

Асноваскладанне + суфіксацыя – аб'яднанне дзвюх асноў з далучэннем суфікса. Сярод індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў, утвораных гэтым спосабам, фіксуюцца прыметнікі і прыслоўі: *жыццядайны* (< *жыцц(ё)* + *-я-* + *да[j(э)]* + *-н(ы)*): *Хлебароб*, / *У прадзедаўскай працы патрэбу* / *Як ніколі адчуў у вайну.* / *Вызваляў – цалаваў ён зямельку.* / *І небу*, / *І раллі жыццядайнай*, / *І жытнямму хлеба* / *Ён сапраўдную зведаў* / *Цану* [1, с. 123]; *снегавейна* ‘пра пачуццё пакінутасці, як у час снегавею’ (< *снег* + *-а-* + *ве[j(э)]* + *-на*): *Б'ецца птушкаю цень ад крыса.* / *На душы – Снегавейна і зорна* [2, с. 140];

Словаскладанне – адзін з найбольш прадуктыўных спосабаў утварэння новых слоў. На думку даследчыкаў, гэта тлумачыцца тым, што складаныя словы дапамагаюць лаканічна, эканомна і сканцэнтравана стварыць мастацкі вобраз. С. Басуматрава выкарыстоўвае двухкампанентныя састаўныя неалагізмы: *нязвана-няпрошана* ‘раптоўна’: *Ў год*, / *Калі былі травы няскошаны* / *Ля пакутнай* / *Палескай ракі*, / *Прыляцеўшы* / *Нязвана-няпрошана*, / *Адляцелі* / *Мае саракі* [1, с. 45]; *бяжыць-звініць*: *Ручаёк* / *Бяжыць-звініць па жвіру* [2, с. 50]; *звінець-гаманіць* ‘’: *Яшчэ на травах не абсохлі росы*, / *Шчэ птушачка не чысціла пярэ, / А ўжо звіняць-гаманяць сенакосы – / На тое сенакосная пара* [2, с. 89];

Прэфіксацыя – далучэнне прыстаўкі да ўтваральнага слова: *звышхутка* ‘пераўзыходзячы звычайную хуткасць’: *А юныя Евы* / *Звышхутка сталюць.* / *Навукі і моды.* / *Дысплей і бабслей.* / *Вось толькі...* / *Баршчу наварыць не умеюць* [1, с. 80]; *няснежна* ‘пра адсутнасць снегу’: *Ды мірылі вас людзі* / *Дарма.* / *Бо бяда*, / *Калі ў снежны няснежна*, / *У абдымках – / Гарэння няма* [2, с. 165]; *няўкосы* ‘супрацьлеглае ўкосу’: *За агрэхі свае, за няўкосы Сёння ў вас прабачэння прашу* [2, с. 78].

Прэфіксацыя + суфіксацыя – далучэнне да ўтваральнай асновы прэфікса і суфікса. Гэтым спосабам паэтам утвараюцца:

а) ІАН-прыметнікі: *перадвосеньскі* ‘які з'яўляецца напярэдадні восені’: *Што, як маланкай*, / *Мне аслепіць зрок.* / *Як громам перадвосеньскім* / *Аглушыць* [2, с. 160];

б) прыслоўі: *нячынна* ‘не так, як чынна; з цеплынёй, задушэўна’ (< *ня-* + *чын* + *-на*): *Нячынна і гасцінна* / *Сустрэў мяне твой дом* [2, с. 164].

Прэфіксацыя + постфіксацыя – далучэнне да ўтваральнага слова прэфікса і постфікса: *счуцца* (< *с-* + *чуць* + *-ца*): *Тры сасны стаяць у спелым жыце.* / *Счуўся шолах перцае сасны:* – *Партызаны – мужныя рабяты.* / *Горды лёс ім помнікам служыць* [2, с. 35];

Суфіксацыя + постфіксацыя – далучэнне да асновы ўтваральнага слова суфікса і постфікса: *весніца* ‘’ (< *весн(і)* + *-і-* + *-ца*): *А пакуль* / *У душы маёй весніца* / *Гтаемнасцю* / *Вабіць жыццё*, / *Шчодро словы ўрадку маім* / *Цесняцца*, / *Кружыць іх, быццам вір*, / *Пачуццё* [1, с. 46];

Дэсуфіксацыя – скарачэнне ў аснове ўтваральнага слова суфікса: *цудовы* ‘цудоўны’: *А прыйшоў у сны цудовыя* / *незабыўна-малады.* / *А яе ссушылі ўдовыя*, / *Непрыкаянна-бядовыя* / *Ды няспраўджана-мядовыя* / *Палыновыя гады* [2, с. 29];

Акцэнттуацыя – перанос націску з аднаго склада ў слове на другі: *задумённа* (< *задуменна*): *Стары пазіраў задумённа* / *На хвалю, на бліжні лясок.* / *Нарэшыце казаў улюбёна:* / – *Бярэзіна наша – прыток* [2, с. 70]; *стамлёна* (< *стомлена*). *Дзе ж тая бабулька? Бабулька прыстала, Пад крыжам драўляным Стамлёна заснула.* [2, с. 137].

Дэпарадыгматызацыя + парадыгматызацыя – замена адной сістэмы флексій назоўніка другой: *воблак* ‘воблака’: *Страла Астанкінскае вежы / Цяляла ў воблак малады...* / *Там, на рамонкавым узмежжы / Юнацтва лёгкія сляды* [2, с. 56].

Такім чынам, пошукі С. Басуматравай арыгінальных і трапных моўна-выяўленчых сродкаў штурхалі паэтэсу да ўтварэння і ўжывання індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў. ІАН-прыметнікі, утвораныя асновасловаскладаннем, як правіла, адрозніваюцца надзвычай выразнымі эмацыянальна-экспрэсіўнымі характарыстыкамі: *задумліва-самотны, жахліва-салодкі, злосна-іранічны, непрыкаянна-бядовы, няспраўджана-мядовы, сцюдзёна-сіні, элегантна-хамаваты* і інш.

Двухкампанентныя састаўныя ІАН-дзеясловы, утвораныя словаскладаннем, дапамагаюць паэтэсе стварыць запамінальны і яркі мастацкі вобраз: *звініць-бяжыць* (ручаёк), *звіняць-гамоняць* (сенакосы) і інш.

Экспрэсіўнай функцыяй валодаюць шматлікія індывідуальна-аўтарскія неалагізмы, утвораныя суфіксацыяй: *звонкасьць, снежнасьць, калярова, крылата, купна* і інш.

Намі зафіксавана 11 спосабаў утварэння С. Басуматравай індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў. Сярод іх 6 аднасродкавых, або чыстых, і 5 – двухсродкавых. Прадуктыўнымі трэба лічыць асноваскладанне, словаскладанне і суфіксацыю. Індывідуальна-аўтарскія неалагізмы, утвораныя асноваскладаннем + суфіксацыяй і прэфіксацыяй, таксама актыўна выкарыстоўваюцца паэтэсай пры ўтварэнні індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў. Астатнія з выяўленых спосабаў утварэння індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў ужываюцца параўнальна рэдка і складаюць невялікія групы.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Басуматрава, С. Далеч-далячынь : вершы, паэмы / Святлана Басуматрава. – Мінск : Маст. літ., 1991. – 142 с.
2. Басуматрава, С. Званы чалавечнасці : вершы / Святлана Басуматрава. – Мінск : Маст. літ., 1988. – 174 с.

БЕЛОРУСИЗМЫ В РУССКОЯЗЫЧНЫХ ГАЗЕТНЫХ ТЕКСТАХ

О.В. Сергушкова

доцент кафедры белорусской и русской филологии
УО МГПУ им. И.П. Шамякина кандидат филологических наук, доцент
(г. Мозырь, Республика Беларусь)

Современные СМИ призваны быстро реагировать на неизбежные изменения в трансцендентальном мире, имманентно отражающиеся в человеческой деятельности; максимально оперативно информировать о них (используя естественный язык как самое совершенное на сегодняшний день средство коммуникации); оценить новации (выбирая те или иные аксиологически «заправленные» языковые единицы) и призвать к необходимым действиям. Одной из важнейших для публицистики является именно воздействующая функция, которая находится в диалектическом единстве с информационно-содержательной. Особенно отчетливо она проявляется в лексике и синтаксисе газетных статей, что напрямую связано с употреблением в них языковых единиц другого языка и выступает как весомый аргумент в пользу актуальности научных изысканий в данной области.

Материалом для предлагаемого исследования послужили статьи из газет «СБ. Беларусь сегодня» (далее-СБ) и «Аргументы и факты в Белоруссии» (далее-СБ). Анализу подверглись 300 текстов, содержащих белорусизмы, то есть белорусские